

Z WARSZTATÓW BADAWCZYCH

Ignacy Wald

REAKCJE SPOŁECZNOŚCI NA PROBLEMY ALKOHOLOWE

"Reakcje społeczności na problemy alkoholowe" - to program badawczy koordynowany obecnie przez Europejskie Biuro Regionalne Światowej Organizacji Zdrowia. Pierwotnie, na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych, był on realizowany przez centralę Światowej Organizacji Zdrowia w Genewie. Badania prowadzono wtedy w trzech krajach /Szkocja, Meksyk, Zambia/. Zbierano informacje na dwóch poziomach: statystyki zagregowane dla całego kraju i badania prowadzone w poszczególnych społecznościach lokalnych. Badania dotyczyły zarówno populacji ogólnej jak i pracowników różnych agencji, mających do czynienia z zagadnieniami alkoholowymi. Program uwzględniał nie tylko działania badawcze, lecz również innowacyjne posunięcia zapobiegawcze, wychowawcze, lecznicze i rehabilitacyjne, a także ocenę ich skuteczności /Rootman, Moser 1985/. Fazę prowadzoną przez centralę Światowej Organizacji Zdrowia w Genewie została zakończona, ale badania te przejęły obecnie niektóre biura regionalne. Biuro Europejskie w 1985 r. podjęło własne badania dotyczące reakcji społeczności na problemy alkoholowe. Początkowo przystąpiły do tego programu: Bułgaria, Dania, Francja, Węgry, Islandia, Holandia, Portugalia, San Marino, Hiszpania i Szwecja. W 1987 r. do programu dołączyły się również Polska i ZSRR. Kierownikiem programów alkoholowych w tym regionie jest dr Jens Hannibal z Kopenhagi. Konsultantem i głównym koordynatorem programu - dr Bruce Ritson z Uniwersytetu w Edynburgu. Dr Ritson

przewodził poprzednio badania Światowej Organizacji Zdrowia w Szkocji.

Program europejski - podobnie jak wcześniej światowy - stawia sobie za cel ocenę sytuacji w zakresie alkoholu i problemów związanych z alkoholem, zarówno w całym społeczeństwie, jak i w wybranych społecznościach lokalnych. Program ten zostawia szeroki margines różnorodności, pozwalając poszczególnym krajom na wybór celów badania, planowanych w ramach programu działań i metod ich oceny. Badania zaplanowano na lata 1985-1992. Powinny przyczynić się one do podwyższenia wiedzy społeczeństw o problemach alkoholowych, a także aktywizacji działań zapobiegawczych i naprawczych. Dla zilustrowania ogromnej różnorodności podejść w poszczególnych krajach pozwolę sobie przedstawić główne zarysy badań narodowych.

W Bułgarii jako społeczność lokalną przyjęto Plewno. Przeprowadzono badania ankietowe około 100 mieszkańców, przeprowadzono również badania lekarzy ogólnych w terenie. Planowanym działaniem są kursy dla lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej.

Program duński ma być realizowany w hrabstwie Vejle. Główne badanie będzie polegać na ocenie postaw ludności wobec alkoholu. Ankiecie telefonicznej ma być poddane 2 tysiące osób.

Badania francuskie prowadzone są w Pikardii na populacji pacjentów szpitala ogólnego w miejscowości Saint Quentin. Przewiduje się również badania lekarzy, pielęgniarek, pracowników socjalnych i pedagogów.

Program węgierski w 1987 roku nie był jeszcze dokładnie zarysowany. Wstępne badania dotyczyły jedynie ogólnych informacji na temat problemów alkoholowych w kraju.

W Islandii społecznością poddaną badaniu jest cała populacja kraju. Poza ogólnym przeglądem sytuacji przewiduje się

analizę skuteczności działań różnych instytucji, zajmujących się problematyką alkoholową, w szczególności pracowników podstawowej opieki zdrowotnej, pomocy społecznej, a także ocenę działalności związku rybaków.

Badania holenderskie dotyczą zarówno całego kraju, jak i społeczności lokalnej. Na poziomie narodowym opracowano przepisy ograniczające dostępność alkoholu oraz przeprowadzono interesującą kampanię informacyjno-wychowawczą z użyciem środków masowego przekazu, zarówno prasy, jak i radia i telewizji. Badania prowadzone w Rotterdamie wykazały, że lekarze podstawowej opieki zdrowotnej nie tylko niewiele wiedzą o problemach alkoholowych, ale nie są też bynajmniej zainteresowani ich poznawaniem i że opierają się obciążaniu ich tą problematyką. Sygnalizowane tutaj zjawiska nie są specyficzne dla Holandii, Holendrzy zastanawiają się, jak rozwiązać tego rodzaju trudności.

Bardzo szerokie badania prowadzi się w Portugalii w 3 ośrodkach lokalnych: w Lizbonie, Oporto i Coimbrze. Każdy z nich prowadzi badania w różnych miejscowościach, tak że w sumie prace dotyczą 9 miejscowości. Autorzy przewidują różnorodne działania o charakterze zarówno szkoleniowym, informacyjnym, jak i organizacyjnym.

Program realizowany w San Marino odnosi się do całego kraju /ludność jego nie przekracza 25 tys./. Badanie dotyczy oceny, u jakiego odsetka pacjentów szpitala ogólnego występują problemy alkoholowe. Planuje się przygotowanie ustawy antyalkoholowej. Ustawa będzie również uwzględniać postępowanie wobec sprawców i ofiar wypadków. Ponadto przewiduje się szkolenie pracowników na temat problemów alkoholowych.

Bardzo bogaty materiał przedstawił badacze hiszpańscy. W tym kraju badania prowadzone są w 2 ośrodkach: w Sewilli i w Santander. W pierwszym etapie przeprowadzono interesujący przegląd populacji generalnej, w następnym - przewidziane jest badanie instytucji.

Badania szwedzkie w miejscowości Gällivare, położonej za kołem polarnym, obejmują wywiady z 1 000 mieszkańców oraz badanie instytucji.

Związek Radziecki planuje badania dotyczące oceny skuteczności działań przeciwalkoholowych, podjętych w ostatnim okresie w tym kraju. Program badawczy jest jednak dopiero w początkowej fazie opracowania.

Program polski koordynowany przez Instytut Psychiatrii i Neurologii jest elementem Centralnego Programu Badawczo-Rozwojowego 11.8 i częścią celu nr 1 tego programu. Badanie, podobnie jak w innych krajach, ma charakter otwarty, tzn. dokładny program zostanie ukształtowany w trakcie badań. W pierwszym etapie wybrano dwie społeczności lokalne, w których program będzie realizowany. Jest to dzielnica Mokotów w Warszawie oraz miasto i gmina Sianów w województwie koszalińskim. Badania prowadzone są przez Zakład Badań nad Alkoholizmem i Toksykomaniami Instytutu /J.Morawski, J. Moskalewicz, J.Sierosławski, G. Świątkiewicz, I.Wald, A.Zieliński/ oraz Koszaliński Ośrodek Naukowo-Badawczy /A.Markiewicz z zespołem/.

Program badawczy przewiduje zebranie informacji o badanych społecznościach, przeprowadzenie badań przeglądowych, dotyczących ich populacji oraz wywiady z osobami mającymi do czynienia z problematyką alkoholową. Wyniki mają być przedstawione miejscowym społecznościom - radom narodowym, administracji, organizacjom społecznym, a także opinii publicznej poprzez lo-

kalne środki przekazu. Efektem tej prezentacji powinno być opracowanie programów działań lokalnych. Zadaniem zespołów badawczych będzie ewaluacja wdrożenia tych programów. Badania pomyślane są jako próba stworzenia modelowego rozwiązania dla ożywienia działań przeciwalkoholowych na poziomie społeczności lokalnych w kraju.

Jak dotąd badania oparto na kwestionariuszu stosowanym w pierwszej fazie badań Światowej Organizacji Zdrowia - przeprowadzono badanie pilotażowe w obu miejscowościach. Obecnie prowadzi się wywiady z ekspertami i przygotowuje badanie ankietowe mieszkańców obu społeczności.

Program realizowany jest w ścisłej współpracy ze Światową Organizacją Zdrowia. Przebieg prac konsultował koordynator projektu dr Bruce Ritson w czasie swojej wizyty w Polsce w marcu 1988 r.*

---

* Sprawozdanie z wizyty zamieszczone jest w bieżącym zeszycie.